

Пропозиції УАА щодо законодавчого регулювання судової підтримки міжнародного арбітражу в Україні

Олена ПЕРЕПЕЛИНСЬКА,
Українська Арбітражна Асоціація,
МЮФ Integrites

Минулого року в №37-38(431-432) від 18.11.2014 «Юридична газета» писала про пропозиції Української Арбітражної Асоціації щодо проекту судової реформи (про питання судового контролю стосовно міжнародного арбітражу).

Рік потому Робоча Група Української Арбітражної Асоціації завершила другий етап роботи з розроблення проекту змін до деяких законодавчих актів України (щодо питань судової підтримки міжнародного комерційного арбітражу). Як і на першому етапі роботи, пропозиції розроблялися на підставі ретельного аналізу відповідного законодавства та практики України й інших країн.

Робота на цьому етапі велася спільно з робочою групою Українського Національного Комітету Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine) представниками широких юридичних кіл, у тому числі українських та міжнародних юридичних фірм «Asters», «Arzinger», «Avellum», «Baker&McKenzie», «CMS Cameron McKenna», «ENGARDE», «Integrites», «Sayenko Kharenko», ЮБ «Сгоров, Пугінській, Афанасєв і Партнери» Україна, ЮФ «Ілляшев і партнери», під керівництвом члена правління УАА Олени Перепелинської.

Проект, розроблений спільними зусиллями двох груп (далі – *Проект*), логічно продовжує та доповнює торговельний проект (тексти обох проектів опубліковані на сайті УАА – www.arbitration.kiev.ua)

Новий Проект розроблено з метою заповнити наявні прогалини у законодавчому регулюванні таких питань, як порядок застосування та види запобіжних заходів на підтримку міжнародного арбітражу,

порядок надання державними судами сприяння в отриманні доказів для арбітражного провадження. Наразі норми, які б регулювали ці питання у процесуальному законодавстві України повністю відсутні, що практично унеможливує надання судами такої підтримки чи сприяння, незалежно від місця арбітражу, а норм ст. 9, 27 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» для цього недостатньо.

Це суттєво шкодить розвитку арбітражу в Україні та стає причиною того, що сторони відмовляються від арбітражу на користь розгляду спорів у державних судах, у яких чітко врегульовано застосування заходів забезпечення позову та забезпечення доказів.

Тож, у разі прийняття, Проект сприятиме подальшому розвитку міжнародного комерційного арбітражу в Україні, формуванню проарбітражної практики державних судів та створенню позитивного іміджу України як юрисдикції, дружньої до арбітражу.

Найбільш значущі зміни до законодавства України, що пропонуються Проектом, та проблеми, які вони мають розв'язати, наведено нижче.

Зменшення кількості судових інстанцій

Проект передбачає виконання функцій судового сприяння міжнародному арбітражу двома судовими інстанціями – Апеляційним судом

міста Києва та ВССУ. Визначення лише одного апеляційного суду для розгляду відповідних питань (який також, згідно з першим Проектом, наділений компетенцією здійснювати судовий контроль щодо міжнародного арбітражу) дозволить покращити якість судової практики у таких справах, сконцентрувати знання та досвід вирішення специфічних питань у сфері міжнародного арбітражу в одному суді, рішення якого могли б бути оскаржені лише до ВССУ. Крім цього, часові рамки відповідних судових проваджень стали б більш прогнозованими для сторін, у порівнянні, наприклад, з ситуацією, коли такі питання розглядаються усіма апеляційними судами України, навантаження яких може суттєво відрізнятись. Стосовно визначення такого суду, то найбільше на цю роль підходить Апеляційний суд м. Києва, який має великий досвід у питаннях міжнародного арбітражу. Наявна матеріально-технічна база та географічне розташування є додатковими аргументами на користь визначення саме цього суду для розгляду справ, пов'язаних з міжнародним арбітражем. Додатково, це б дозволило позбутися юрисдикційних проблем.

Судове сприяння і місце арбітражу

Проект надає можливість сторонам отримати судове сприяння у питаннях міжнародного арбітражу, незалежно від того, знаходиться

місце арбітражу в Україні чи за кордоном. Робоча група вирішила втілити у Проекті найкращі світові практики розвинених арбітражних юрисдикцій та не обмежувати можливість отримання судової підтримки лише ситуаціями, коли місце арбітражу знаходиться в Україні.

Забезпечувальні заходи та початок арбітражу

Проект передбачає можливість звернення за отриманням заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного арбітражу після ініціювання арбітражного провадження.

У цьому питанні Проект йде за логікою процесуального законодавства України, в якому, за загальним правилом, такі заходи можна отримати тільки після подання позову. Виключення, передбачені процесуальним законодавством України щодо забезпечення позову до подання позовної заяви, в цілому не стосуються міжнародного арбітражу.

Підстави для застосування заходів забезпечення позову

Проект встановлює для вжиття таких заходів стандарт, аналогічний тому, який наразі існує для вчинення заходів забезпечення позову у процесі отримання дозволу на примусове виконання арбітражного рішення (ст. 394 ЦПК України): якщо їх нежиття може ускладнити чи унеможливити виконання майбутнього арбітражного рішення.

Види заходів

Проект передбачає можливість застосування будь-яких заходів забезпечення позову, які існують у цивільному процесі (ст. 152 ЦПК України), із додатковими виключеннями, які встановлені ГПК України щодо корпоративних спорів.

Повідомлення відповідача

Проект йде за загальними правилами ЦПК України у цьому питанні й передбачає розгляд відповідної заяви з повідомленням особи, проти якої вимагаються заходи забезпечення позову. Водночас, у разі обґрунтованої вимоги заявника, якщо існує термінова необхідність у вжитті таких заходів та/або якщо повідомлення особи, проти якої вимагається вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу, іншим чином позбавить заходи забезпечення їх мети, заява про вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу може розглядатися без повідомлення особи, проти якої вимагається вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу.

Зустрічне забезпечення

За аналогією зі змінами до ГПК України, які розроблені в рамках судової реформи, Проект вводить поняття «зустрічне забезпечення» (застава, яка вноситься на депозитний рахунок суду або банківська гарантія), надання якого заявником є передумовою вжиття заходів забезпечення позову.

Розмір зустрічного забезпечення визначається судом, з урахуванням

обставин справи, та має бути достатнім для того, щоб запобігти зловживанню забезпеченням позову. У будь-якому випадку, розмір зустрічного забезпечення не може перевищувати 20% від суми забезпечення, про яке просить заявник, а якщо така сума не вказана, – 20% від ціни позову в арбітражному провадженні.

Інститут зустрічного забезпечення існує у багатьох юрисдикціях і, як правило, він працює наступним чином: якщо суд приймає рішення про вжиття заходів забезпечення позову, він обумовлює набрання ними чинності наданням заявником визначеного судом зустрічного забезпечення або ж, навпаки, винесене рішення автоматично втрачає чинність у разі ненадання зустрічного забезпечення. Однак, для українського процесуального законодавства, такі механізми з «відкладальною» чи «скасувальною» умовою є нетиповим.

Тож для того, щоб забезпечити баланс інтересів обох сторін, у Проекті пропонується двохетапний механізм: спочатку ухвала про зустрічне забезпечення, а потім ухвала про забезпечення позову на підтримку міжнародного арбітражу. До того ж перша вноситься судом, тільки якщо він допускає вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу, іншими словами, заявник знає, що він отримає запитувані заходи, якщо виконає умови ухвали про зустрічне забезпечення. В ухвалі про зустрічне забезпечення суд одразу зазначає параметри майбутнього забезпечення позову: вид забезпечення позову та підстави його обрання, порядок виконання, вид і розмір

зустрічного забезпечення, порядок та строки його надання. Особливістю цієї ухвали є те, що вона не підлягає примусовому виконанню та не підлягає оскарженню окремо від ухвали про вжиття заходів забезпечення на підтримку міжнародного комерційного арбітражу.

Далі можливі два варіанти: заявник або надає, або не надає зустрічне забезпечення у встановлений судом строк. Проект передбачає, що повнота, своєчасність та належність надання зустрічного забезпечення має контролюватися судом. За результатами здійснення такого контролю суд без виклику сторін або вносить ухвалу про вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу (згідно з вже встановленими параметрами), або скасовує ухвалу про зустрічне забезпечення.

Зміна або скасування забезпечувальних заходів

Проект передбачає, що зміна або скасування заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного арбітражу здійснюються за загальними правилами ст. 154 ЦПК України з деякими особливостями, що враховують специфіку міжнародного арбітражу та спрямовані на запобігання зловживань з боку заявника після отримання ним заходів забезпечення позову (перш за все, затягування арбітражного провадження).

Відшкодування збитків

Проект передбачає, що особа, проти якої вжито заходи забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу, у разі їх скасування має право на від-

шкодування збитків, завданих вчиненням таких заходів, крім випадків, коли сторони уклали мирову угоду. Зазначене відшкодування здійснюється у судовому порядку – тим же судом, який прийняв рішення щодо вжиття заходів, насамперед, шляхом зустрічного забезпечення.

Сприяння суду в отриманні доказів

Проект встановлює процесуальний механізм для практичної реалізації положень ст. 27 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», які передбачають можливість звернення складу арбітражного суду або, за його дорученням, стороною арбітражного провадження до державного суду за сприянням в отриманні доказів, необхідних в арбітражному провадженні.

У багатьох країнах світу, в тому числі Швейцарії та США, таке сприяння надається державним судом за процедурою виконання доручень іноземних судів, попри відсутність відповідних міжнародних конвенцій. Робоча група вирішила використати такий самий підхід. Тож Проект передбачає, що судове сприяння в отриманні доказів на підтримку міжнародного комерційного арбітражу здійснюється згідно з процедурою, передбаченою ст. 417 ЦПК України з певними особливостями, які враховують специфіку міжнародного арбітражу.

Запит складу арбітражного суду оформлюється у вигляді постанови та має бути засвідчений постійно діючою арбітражною установою, що адмініструє відповідне арбітражне провадження (якщо це інституційний арбітраж), або компетентним органом, що здійснює функції сприяння стосовно цього арбітражного провадження (якщо це арбітраж ad hoc).

Такий запит підлягає виконанню не пізніше, ніж у 30-денний строк з дня його отримання судом. Вказаний строк може бути продовжений судом, якщо це необхідно для вчинення запитуваних процесуальних дій.

Судовий збір

Враховуючи складність питань, пов'язаних з наданням судової підтримки міжнародному арбітражу, Проект передбачає досить високу ставку судового збору для цієї категорії справ: за розгляд заяви про вжиття заходів забезпечення позову на підтримку міжнародного комерційного арбітражу – 40 розмірів мінімальної заробітної плати, а за запити про сприяння суду в отриманні доказів – 20 розмірів мінімальної заробітної плати.

Висновок

Наразі Українська Арбітражна Асоціація веде роботу з об'єднання та узгодження двох Проектів у єдиний документ, який, сподіваємось, буде врахований під час анонсованого державними діями реформування міжнародного арбітражу в Україні.